

משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע
אגף בעלי חיים, תחום בקר

הוצאות חומרים ושירותים ברפת החלב הישראלית

דוד בירן - רפרנט בכיר, כלכלת הענף ופוריות, תחום בקר, שה"מ

סיכומים כלכליים מקצועיים הם כלי ניהולי מהמעלה הראשונה, המחדדים את הקשר בין הפן המקצועי לפן הכלכלי ברפת הנבדקת, ובאמצעותם מתאפשרת השוואה לרפתות אחרות ולענף בכללותו. אחת המסקנות הגורפות העולות מהסיכומים הללו הינה כי נתוני יצרנות גבוהים אינם ערובה לתוצאות כלכליות טובות. לעלויות ייצור נמוכות, למשל, השפעה גבוהה יותר על רווחיות הרפת מאשר לגובה ההכנסות. מטבע הדברים, הדגש העיקרי מושם על סעיף ה"הוצאה על מזון", שכן זהו סעיף ההוצאה המשמעותי ביותר (כ-60% מסך ההוצאות). אולם, גם לסעיף ה"הוצאה על חומרים ושירותים (חו"ש)" השפעה משמעותית על רווחיות הרפת, משום שהוא כולל בתוכו תת-סעיפים רבים, מגוונים ושונים בין הרפתות. מעבר לכך, גובה ההוצאות במרבית מתת-סעיפים אלו אינו משתנה באופן משמעותי בין השנים, ולכן חיסכון בסעיף זה ייוותר לאורך השנים.

ההוצאות על חומרים ושירותים כוללות את כל ההוצאות ברפת שאינן מזון או עבודה. תת-הסעיפים השונים המרכיבים את סעיף ההוצאה על החו"ש, יפורטו בהמשך. בחלק מתת-הסעיפים קיימת שונות מעטה בין הרפתות השונות, ובחלקם קיימת שונות גבוהה, והם אלה העלולים להוות נקודת תורפה לרפת. דוגמה לכך הינה סעיף ההוצאה על הטיפול בזבל ובשפכים. סעיף הוצאה זה יכול להגיע ברפת הבודדת עד לכ-10 אג' לליטר, כאשר הממוצע ברפתות השונות הוא כ-3 אג' לליטר.

אחד הקשיים בנושא ההוצאות על חומרים ושירותים הינה בנוהלי עבודת הרפת ומנהל הרפת מול הנהלת החשבונות של הרפת או הקיבוץ. **עבודה זו דורשת שיתוף פעולה, הקשבה, ונכונות להתגמש, כדי להביא לשיפור במסקנות, שאותן ניתן להפיק מהמידע המתקבל מהנהלת החשבונות.** בחלק מהרפתות לא ניתן להפריד את כל תת-הסעיפים הרצויים מתוך המידע המתקבל מהנהלת החשבונות, ולכן מתקבל "ניפוח" של סעיף ה"שונות", המקשה על הניתוח המקצועי לכלי של הרפת ועל הסקת מסקנות מדויקות. לפיכך, אחת ממטרות דפון זה הינה לספק מידע למנהל הרפת בכדי לשפר את אופן העבודה מול הנהלת החשבונות. באופן כללי, אנו ממליצים כי הנהלת החשבונות והרפת יעבדו ברמת פירוט גבוהה יותר מזו שבה אנו עוסקים, בתנאי שניתן יהיה לחבר את סעיפי ההוצאות בהנהלת החשבונות לתת-הסעיפים המוכרים ברפת. כך לדוגמה, הסעיף "חומרים שונים" כולל בהנהלת החשבונות את חלקי החילוף למכון החליבה ואת חומרי הניקוי, לא ניתן יהיה לפצל סעיף זה בין סעיפי "אחזקה" ו"חומרי חיטוי וניקוי" בנייתוח שלהלן - ולכן שניהם יכללו בסעיף "שונות". דוגמה לפיצול מומלץ הינה לסעיף: "טיפול בזבל ושפכים" אשר מחולק בחלק מהנהלות החשבונות לסעיפים: פינוי זבל, אגרת ביוב, קנסות הזרמת שפכים. דוגמה נוספת: ברפתות מסוימות לכל כלי רכב יש סעיף נפרד בכרסות, המרכז את כל הוצאות האחזקה, דלק, רישיונות וביטוח של אותו כלי רכב. כך, במידה ומתגלה בסיכום הכלכלי מקצועי של הרפת כי גובה ההוצאה בסעיף "טרקטורים וכלי רכב" חריג, ניתן לבחון כל כלי רכב בנפרד ולמצוא את נקודת התורפה של סעיף זה.

ניתן לחלק את סעיפי ההוצאות לכמה רמות: סה"כ לרפת, ש לפרה + עגלה או ש לליטר. בשל העובדה כי בחלק מתת-הסעיפים גובה ההוצאה אינו משמעותי, נבחנו סעיפים אלו ברמת הפרה + עגלה, כלומר סך ההוצאה בתת-הסעיף חלקי מספר הפרות הממוצע ברפת. ברמה זו אנו יכולים לבחון את גובה ההוצאות השונות ולתת ערך נורמטיבי לתת-הסעיפים השונים.

בטבלה 3 שבהמשך מפורטים תת-הסעיפים המרכיבים את סעיף ההוצאה על חומרים ושירותים וכן גובה ההוצאה הנורמטיבית בכל תת-סעיף. הנתונים מסתמכים על סיכומים כלכליים ומקצועיים ברפתות משפחתיות ושיתופיות מאזורים שונים בארץ בשנים 2016-2019. נותחו 146 רפתות שונות, אשר ביצעו לפחות סיכום אחד במהלך השנים הללו; ובסך הכול היו 332 שורות נתונים. ברוב הסעיפים לא נמצא הבדל בין הרפתות המשפחתיות לאלו השיתופיות, ולכן הניתוח מתייחס לשני המגזרים. התפלגות הרפתות המנותחות לפי מאפיינים שונים מפורטים בטבלאות 1 ו-2 שלהלן.

טבלה 1. מספר הרפתות השונות שהשתתפו בניתוח לפי מגזרים

מגזר	מספר רפתות	אחוז מהרפתות
רפתות משפחתיות	58	40%
רפתות שיתופיות	88	60%
סה"כ	146	100%

טבלה 2. התפלגות הרפתות שנותחו לפי מאפיינים שונים וגובה ההוצאה על חו"ש לפי מאפיינים אלה

מאפיין	מספר נתונים	אחוז מהרפתות	סך חו"ש לפרה + עגלה בשנה (ש)
סה"כ משפחתיות	104	31%	4,214
סה"כ שיתופיות	228	69%	4,234
שיתופיות המייצרות מזון במקום*	100	44%	4,329
שיתופיות הרוכשות מזון ממרמ"ז**	115	50%	4,225
שיתופיות בודדות	165	72%	4,357
שיתופיות כפולות ומשולשות	63	28%	3,914

* רובן המכריע של הרפתות המשפחתיות בניתוח זה רוכשות מזון ממרכז מזון (מרמ"ז) חיצוני ולכן מגזר זה לא חולק לפי מקור המזון.

** ב-13 מקרים (כ-6%) לא הוגדר מקור המזון בשל שימוש מעורב בין מרמ"ז לייצור מקומי.

להלן אופן מילוי הנתונים בחלק מתת-הסעיפים:

- עזרה וטרינרית (התשלום הקבוע לחקלאית בלבד).
- תרופות וחיסונים (כולל חיסונים של הלשכה הווטרינרית).
- אחזקה ותיקונים (מבנים וציוד, כולל מכון חליבה).
- חומרי חיטוי וניקוי (יוד, חומר שבועי יומי, נייר וכדומה).
- טרקטורים וכלי רכב (כולל תיקונים וחלפים, דלק, ביטוחים, רישיונות, אגרות וכו').
- טיפול בזבל ושפכים (כולל אגרת ביוב, קנס על הזרמת שפכים למט"ש, פינוי זבל וכדומה).
- ביטוח (של המשק, מבנים, בעלי חיים וכו').
- שונות (כל מה שלא נכנס בקטגוריות הקודמות).
- תקורה וכלליות משק (הנהלת חשבונות וכדומה).

טבלה 3. פירוט ערכים נורמטיביים להוצאה לפי תת-הסעיפים השונים

הערות	ערך ממוצע (ש לפרה + עגלה בשנה)	סעיף הוצאה
	360	הזרעות ומיסי התאחדות
	265	עזרה וטרינרית
	236	תרופות וחיסונים
ברפת המשפחתית - 940 ש לפרה ברפת שיתופית בודדת - 630 ש לפרה ברפת שיתופית כפולה או משולשת - 540 ש לפרה	606	אחזקה ותיקונים (כולל מכון חליבה)
	163	חומרי חיטוי וניקוי
ברפת שיתופית בודדת - 595 ש לפרה ברפת שיתופית כפולה או משולשת - 486 ש לפרה	565	חשמל
	236	מים
	26	גז
רפת שיתופית הקונה ממרמ"ז - 390 ש לפרה רפת שיתופית המייצרת מזון במקום - 735 ש לפרה ברפת המשפחתית - 523 ש לפרה	543	טרקטורים וכלי רכב
	102	טילוף וסימון
	42	חומרי ריפוד
קיימת שונות רבה בין הרפתות ובין אזורים שונים	330	טיפול בזבל ושפכים
ממוצע נתוני 2019 בלבד, בשל השינוי במדיניות התשלום על ביטוח כלוי פגרים	137	ביטוח
ברפת המשפחתית - לצורך גידול עגלות וכו'. לא כולל שכר דירה ברפת השיתופית	239	השכרת סככות
	49	משרד, מחשוב ותקשורת
בעיקר ברפת השיתופית	50	כיבוד ואירוח
	70	ייעוץ חיצוני והשתלמויות
	62	ארנונה ותשלומי התארגנות
	297	שונות
ברפת שיתופית בודדת - 344 ש לפרה ברפת שיתופית כפולה או משולשת - 210 ש לפרה	306	תקורה וכלליות
	4234	סה"כ

לפרטים נוספים ניתן לפנות לכותב מסמך זה.

האמור לעיל הינו בגדר עצה מקצועית בלבד ואינו מהווה חוות דעת מומחה לצורך הצגה כראיה בהליך משפטי. על מקבל העצה לנהוג מנהג זהירות. שימוש או הסתמכות על המידע המופיע לעיל הינו באחריות מקבל העצה בלבד. אין להעתיק, להפיץ או להשתמש במסמך זה או בחלקים ממנו לצורך הליך משפטי כלשהו, ללא אישור מראש ובכתב של החתום.